

A TERMELŐSZÖVETKEZETEK ERDŐGAZDÁLKODÁSA A DEBRECENI ERDŐFELÜGYELŐSÉG KÖRZETÉBEN

KÖLLŐ FERENC

Az 1968. január 1-én megalakult debreceni Erdőrendezőség működési körzete Szolnok, Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár megye területére terjedt ki. Az Erdőrendezőség 1979. március 31-ével megszűnt és felügyeleti téren a debreceni Erdőfelügyelőség lépett a helyére. Így 12 év óta gyakorolja a felügyeletet e megyék erdőgazdasága felett.

A három megyében az utóbbi 10 év alatt az erdőterület 34 815 ha-ral növekedett, s ebből a legnagyobb részarányt a mezőgazdasági termelőszövetkezetek képviselik. Az erdőterület növekedésének Szolnok megyében 93%-a, Hajdú-Biharban 28%-a, Szabolcs-Szatmárban 68%-a tsz-szektorban valósult meg. A mezőgazdaságban további, gazdaságosan kevésbé vagy egyáltalán nem művelhető szántó, rét és legelő művelési ágú területek szabadulnak fel, így az elkövetkező 10 évben is töretlenül felfelé ívelő lesz az új erdőterületek növekedése, ha csak a hitelkeret nem szab határt a növekedésnek. A VI. ötéves tervidőszak alatt Szolnokban 2500, Hajdú-Biharban 2100, Szabolcs-Szatmárban pedig 5000 ha, s ugyanekkora terület minden bizonnyal a VII. ötéves tervben is rendelkezésre fog állni.

A termelőszövetkezetek tudnak jó erdőt létrehozni. Amióta az erdőtelepítések céljaira igénybe vett területekre a termőhelyfeltárás kötelező, s ez a célfafajt kijelöli, a tsz-ek az előírásokat pontosan betartják és a jól előkészített talajokba megfelelő időben és megfelelő csemetével erdősítenek. Igen szép erdők születtek az elmúlt 10 év alatt. Van olyan tsz (Nyírbogáton), amelyik 10 év alatt 1700 ha erdőt hozott létre. Erdőgazdálkodásuk általában örvendetes fejlődést mutat.

1. táblázat

Az erdőterület megoszlása 1980-ban

Szektor	Szolnok	M e g y e		Együtt	
		Hajdú-Bihar	Szabolcs-Szatmár		
Erdőgazdaság	ha	9 700	36 373	27 800	73 873
	%	34	61	42	48
Állami gazdaság	ha	2 305	4 072	4 219	10 959
	%	8	7	6	7
Vízügyi ig.	ha	2 797	930	1 500	5 227
	%	9	2	2	3
Egyéb állami	ha	1 196	727	881	2 804
	%	4	1	1	2
Mg. termelőszövetkezet	ha	12 928	17 514	30 700	61 142
	%	45	29	47	40
Összesen	ha	28 526	59 616	65 100	153 242
	%	100	100	100	100

Csemetetermelés

A területen levő 279 tsz közül mindössze hét foglalkozik csemetetermeléssel. Az Országos Vetőmag- és Szaporítóanyag-Felügyelőségtől kapott engedély birtokában termelnek évente mintegy 5,5–6 millió csemetét, ez azonban a tsz-ek összes igényének alig 20⁰/₀-át éri el. Az eredményes termeléshez szakember kevés van, ezért nem is javasolunk újabb csemetekert-létesítést a tsz-eknél. A két állami erdőgazdaság képes ellátni mindenfajta csemetével a körzetet.

Erdősítés

Az *erdőtelepítéshez* mind a három megyében egyformán jó a hozzáállás. Az ültetéseket legtöbb helyen géppel végzik. Az erdőtelepítési munkákhoz a mezőgazdaságban alkalmazott gépek, gépsorok felhasználhatók. Az erdőtelepítések szépek, s ez sarkall egyre több és több erdő létesítésére.

Az *erdőfelújítás* már több problémával jár. Különösen a 70-es évek első felében igen nagy mérvű erdőfelújítási hátralék keletkezett. Ebből a negyedik évben sem erdősült területek mintegy harmadát leirtuk a kötelezettségből az újra üzemtervezésig, amikor is rontott erdőként kerültek véghasználati előírásra. Aztán csökkentettük a véghasználatok vágástervbe való beállítását mindaddig, amíg a felújítatlan vágásterület a kétéves mértékéig le nem csökkent. A szankcionálás is segített, de teljesen így sem szűnt meg a hátralék, mégis elfogadható nagyságrendű. Vannak tsz-ek, amelyek még sokáig küszködni fognak újabb felújítási hátralék keletkezésével, de egyre több jutott el odáig (a kényszerítő körülmények hatására), hogy kiizzadta magának a tuskózó erő- és munkagép megvásárlását, s ma már bér munkában is dolgozik. Egyre többen próbálkoznak az altalajlazításos (tuskózás nélküli) felújítással. Az eredmény még nem nagy, de már vettünk át a műszaki átvételek során így végzett, eredményes felújítást. Az erdősítés szakszerűsége általában jó. A fejlődés mérhető, de ahhoz, hogy a tsz-eknél arra a színvonalra emelkedjék, mint az erdőgazdaságoké, még sokáig várni kell. Ezt csak a társulás, az erők koncentrációja és megfelelő erdészszakemberek alkalmazása oldja meg végérvényesen.

Fahasználat

A *tisztítási* vágásmódban a fejlődés eléggé ellentmondásos. A szakszerűségük főleg ott nem kifogásolható, ahol erdészszakembert alkalmaznak. Az erdőfelügyelő útmutatásait — ott is, ahol nincs erdősz — a legmesszebbmenőig betartják.

A *gyérintési* vágásmódban kezd létjogosultságot kapni a „később — ritkán — erősen” szemlélet. Általánosságban a gyérintések végrehajtása szakmailag jó. Kifogásolni való eset egyre ritkábban fordul elő.

A fakitermelés a *véghasználatban* volt a legproblematisabb és a leghulámzóbb. Az üzemtervi előíráshoz képest **mind területben, mind fatömegben** lemaradás volt a jellemző, de **túlteljesítés is előfordult. Szolnok esetében a 70-es évek elején nagymértékű túlteljesítést indokolt a Tisza—II. vízlépcső építése, amikor is több mint 610 ha tsz-erdő esett áldozatul, összesen 60 000 brm³ fatömeggel. Szabolcs-Szatmár esetében az 1979., 1980. években túlteljesítést tett lehetővé a 70-es évek visszafogott véghasználata, mivel akkor a felhalmozódott felújítási hátralék miatt nem engedhettük az üzemtervi előírás mértékéig a kitermelést.**

A véghasználati kitermelés a 10 év alatt a kétszeresénél is nagyobbra nőtt. Ahogy a gyérintésben a növekedés négyszeres, a véghasználatban is bekövet-

kezik ez az állapot az új telepítések korosodásával. Ha a telepítések nagyságrendje marad, a véghasználatok növekedése a VI. ötéves tervidőszak végére megkétszereződik az 1970. évihez viszonyítva. Összességében a fahasználat a 80-as évek végén meghaladja a félmillió köbmétert. A jelentősége óriási, de egyben komoly gondot is okoz az optimális hasznosítása. Ennek érdekében a tsz-eknek már most meg kell kezdeniük a felkészülést.

Fafeldolgozás

A termelőszövetkezetek erdőgazdálkodásában a legtarkább képet a fafeldolgozás mutatja. A 279 tsz közül 40 rendelkezik fafeldolgozó üzemmel. A feldolgozó üzemek korszerűsége és felszereltsége még igen sok kívánnivalót hagy maga után. Alig néhány üzem felel meg a korszerű követelményeknek (porleszívó berendezés, szociális berendezések stb.).

2. táblázat

Termelőszövetkezeti és erdőgazdasági fakitermelés, -feldolgozás 1980-ban

	Összes kitermelt fatömeg		Feldolgozott fatömeg			Fafeldolgozó üzem	Faipari gépek		
	bruttó	nettó	saját ter. felvásárlásból	felvásárlásból	összes		keret-fűr.	szal-fűr.	egyéb
Szolnok	27 281	22 000	700	500	1 200	3	—	12	6
Hajdú-Bihar	54 107	41 800	22 600	22 700	45 300	13	—	99	42
Szab.-Szatm.	140 602	115 400	24 500	26 600	51 100	24	17	119	59
Tsz. össz.	221 990	179 200	47 800	49 800	97 600	40	24	250	107
Erdőgazd.	561 522	447 400	165 900	94 300	260 200	23	8	169	103

A 2. táblázatból kitűnik, hogy a két erdőgazdaság alig nagyobb területről 2,5-szeres fatömeget termel ki, mint a termelőszövetkezetek, a feldolgozás aránya majdnem háromszoros, a feldolgozógéppark jórészt fele a tsz-eknek. Az is kitűnik, hogy a tsz-ek saját termelésüknek csak alig több mint 1/4-ét dolgozzák fel, míg az erdőgazdaságok jóval több mint 1/3-át. A felvásárlás több mint 50%-át az ERDÉRT által átdolgozásra adott fatömeg teszi ki a tsz-eknél. A fennmaradó részt szomszédos tsz-ektől, a KPM üzemi igazgatóságtól, vízügyi igazgatóságtól vásárolják fel.

A tsz-ek feldolgozó üzeimeiket az utolsó 10 év alatt létesítették. Üzemeltetésük igényjellegű és ezen belül is csupán egyműszakos. A kapacitás éves viszonylatban kb. 40—50%-ban van leterhelve. Ez a jelenség azzal magyarázható, hogy az üzem létrehozásakor a fő cél a saját szükségletre való feldolgozás, másodsorban a saját dolgozóinak a foglalkoztatottság megoldása volt. Akkor kezdődik a nehézség, amikor továbbfejlesztést tervez a tsz. A létesítéskor nem kérték ki a szakemberek véleményét és legtöbbször fészkerben, elhagyott istállóban, felhagyott dohánypajtában és juhodályban állították fel az üzemet. Most már látják a feldolgozásban rejlő lehetőségeket (miután a faárakat rendezték) és igyekeznek vagy új, korszerű üzemet kifejleszteni, vagy toldozzák-foldozzák a meglévőket.

A feldolgozásban a saját célra való termelés dominál. Mezőgazdasági és ipari láda az almatermés igényeit elégíti ki, de csak részben. Másik fő választék a rakodólapelem, amely ez idő szerint jó üzletet jelent. A tsz-ek által feldolgozott alapanyag minősége, fafaj-összetétele az esetek többségében elmarad az erdőgazdasági fűrészüzemekben feldolgozott alapanyagtól.

Erdőgazdálkodási társulás

Terméségünkben hét, termelőszövetkezetek közötti társulás működik, ezek közül három önálló jogi személyiségű közös vállalat, négy pedig gazdasági társaság. Vannak már társulások, amelyek államerdészeti szinten termelnek, de vannak olyanok is, amelyeknek még hosszú fejlődésen kell keresztülmenniük, hogy erre a szintre jussanak, mégis a társulás az egyetlen út az erdőgazdálkodás színvonalának emeléséhez.

Mintaszerűen oldja meg az erdőgazdálkodás mintén ágazatát a *Hajdúböszörményi Szövetkezeti Önálló Vállalat*. Tagszövetkezeteinek száma öt. Erdőterülete 1150 ha, átlagos évi fakitermelése 5700 m³, amelyből 1500 m³ akácot dolgoz fel, a feldolgozás termelési értéke 3600 eFt. Egy erdőmérnök, két erdőszaktikus, egy faipari technikus, egy beosztott erdész az irányító szakapparátus.

Az erdőgazdálkodás munkáit állami erdészeti szinten végzi a *Hajdúhadházi Erdő- és Fafeldolgozó Termelőszövetkezeti Vállalat*. Öt tag tsz-t foglal magába. Erdőterülete 1718 ha, átlagos évi fakitermelése 9000 nettó m³ fatömeg, amelyből átlagosan 6—6500 m³-t fel is dolgoz faipari üzemében. Termelési értéke 18—19 000 eFt, amelyből az üzemi eredmény 5000 eFt.

Főleg erdőtelepítésben jeleskedik a *Bihari Termelőszövetkezetek Erdőgazdálkodási Vállalata*. 1970-ben alakult, feladata akkor csak az erdőgazdálkodási tervek elkészítésére és a szakirányításra korlátozódott. Kezdetben 9, ma már 15 tsz-t foglal magába és még 25 tsz-nél látja el a szakirányítást. Jelenleg végez már erdőművelési (telepítés, felújítás) és fakitermelési munkákat. Erdőterülete 2140 ha, fakitermelése éves átlagban 9500 m³. Legújabbban a választékolt fatömeg értékesítését is feladatai közé sorolta. Termelési értéke 1979-ben 3299 eFt. Bruttó jövedelem 1693 eFt, tiszta nyereség 172 eFt. Ötfős szakgárdával irányít, négy közülük erdőszaktikus, egy adminisztrátor.

A *Homoki Tsz-ek Erdőgazdálkodási Társasága* Nyírábrányban jogi személyiség nélküli gazdasági társulás, kilenc tsz-t fog össze. Erdőterülete 3340 ha, évi átlagos fakitermelése 11 500 m³, tíz év múlva 20 000 m³ lesz. A telepítésnek csak a célcsoportos keret szükségösége szab határt, mivel a képviselt területen több ezer ha gyenge termőképességű homok vár beerdősítésre.

A *Termelőszövetkezetek Erdészeti Gazdasági Társasága* Létavértesen, tizenöt tsz szövetkezéséből áll. Erdőterülete 3500 ha, évi átlagosan 17 500 m³ fakitermelési tervfeladattal. E két utóbbi társulás még fiatal, de reméljük, hogy hamarosan felzárkózik a hajdúböszörményi és hajdúhadházi társuláshoz.

A legfiatalabb a *Kraszna menti Erdőgazdálkodási Társaság* Hodászon, létrejöttének időpontja: 1980. szeptember 26. Tíz tsz összefogásaként jött létre, 3030 ha erdőterülettel. Kezdeti célul csak az erdőfelújítások (és a felújítási hátralékok felszámolása) végzését, valamint a nyírségi táj legészakibb csücskében és a Kraszna menti vízjárásos — több mint 1700 ha-t kitevő — területnek a betelepítését tűzte ki. Viszont ez a társulat rendelkezik a meglévő tsz fafeldolgozó üzemek közül a legmodernebb üzemmel. Irányítószemélyzete még nincs együtt, két erdőmérnököt keresnek azonnali munkába állással és lakással.

Elkészítettük és összeállítottuk elképzeléseinket 1980 nyarán a megalakítható társulások vonatkozásában. Az érdekelt tsz-ek vezetőségeivel előzetes megbeszéléseket folytattunk az erdőgazdálkodás távlati fejlesztési lehetőségeiről, figyelembe véve egy-egy feldolgozóüzemet is, amelyet fejleszthetőnek ítéltünk meg. Igen szerteágazó nézetet és álláspontot képviselnek a vezetők. Egyet bizonyosan érezhettünk e megbeszélések során; érzik a vezetők, hogy az erdőgazdálkodás egyre sürgetőbben várja a fejlesztést.

Ahhoz, hogy a társulások létrejöjjenek, elsősorban a tsz-ek önálló kezdeményezése kellene. Ez sajnos még sokszor hiányzik. De, ha meg is van, önmagában nem elegendő. Nem nélkülözhető az állami és társadalmi szervek segítő és meggyőző hozzáállása, amely lehetőség szerint anyagi támogatásban is meg kell nyilvánuljon. De a leglényegesebb, hogy segítsék a tsz-ek körében olyan közhangulat kialakítását, amelynek alapján a tsz-ek ráébredjenek arra, hogy a társulás valamennyiük közös érdeke, nem egyes vezető szerepet vállaló tsz-ek előnyösebb helyzetbe való juttatását célozza, hanem az egész ágazat és ezen keresztül a népgazdaság felemelését.

634.0.160.28

PÁNTOSNÉ,
DR. DERIMOVA TATJANA
—DR. PÁNTOS GYÖRGY

AZ 'I—214' OLASZNYÁR RHIZOSZFÉRA HATÁSFOKNAK VIZSGÁLATA

A kutatók ma egyértelműen elismerik, hogy a növények gyökérszisztémájában — rhizoszférájában — élő mikroorganizmusok mind mennyiségileg, mind az egyes fajok egymáshoz viszonyított arányát tekintve különböznek a gyökértől távol eső talaj mikroflórájától.

A gyökérszisztémában élő mikroorganizmusokra legnagyobb hatást a gyökérváladék idézi elő, amelynek összetétele növényfajonként, sőt -fajtánként is eléggé változó.

A gyökérszisztémában élő mikroorganizmusok közül a növények táplálkozásában a baktériumokon kívül legnagyobb jelentősége a gombáknak van. Ez utóbbiaknak különösen a fás növényekkel kialakult kapcsolata mind elméleti, mind gyakorlati szempontból igen jelentős.

Az 'I—214' olasznyárnál a rhizoszféra-hatásfok vizsgálatát a trágyázás hatásának tanulmányozása céljából 1961-ben létesített nyárjasi kísérleti telep humuszos homoktalaján nevelt 'I—214'-gyel végeztük. A szükséges gyökér- és talajmintákat július 1-én, a gyökérfőtől számított különböző távolságokból és mélységből vettük. A rhizoszféra hatásfokát az 1 g abszolút száraz gyökérré, illetve az élő gyökéret nem tartalmazó talajra vonatkoztatott mikroorganizmusok számának egymáshoz viszonyított aránya (hányadosa)) alapján állapítottuk meg.

A mikroorganizmusok mennyiségének meghatározása az össz mikrobaszámra és a főbb fiziológiai csoporthoz tartozó szervezetekre terjedt ki, amelyet Pochon szerint (Gál, Pántos 1960) végeztünk el. Ezenkívül megállapítottuk a proteolitikus és a nitrifikációs folyamat aktivitását is. Az előző 3, az utóbbi 15 napos inkubálás után történt.

Az 1. táblázat alapján megállapítható, hogy az össz mikrobaszámra vonatkoztatott rhizoszféra-hatásfok az 5—10 cm-es mélységben elhelyezkedő, elsődleges rendeltetésük alapján az ún. tápanyagfelvevő gyökerek végeinek mentén, a gyökérfőtől számított 150—160 cm távolságban háromszor nagyobb volt mint a gyökérfőtől mért 5—40 cm-re. Közvetlenül a függőleges gyökerek felü-